

CYNGOR SIR YNYS MON / ISLE OF ANGLESEY COUNTY COUNCIL

PWYLLGOR:	Pwyllgor Safonau
DYDDIAD:	14 Mehefin 2023
TEITL YR ADRODDIAD:	Protocol Datrysiaid Lleol ar gyfer y Cyngorau Tref a Chymuned
PWRPAS YR ADRODDIAD:	Darparu gwybodaeth ynglŷn â'r modd y mae'r Pwyllgor Safonau'n bwriadu cynorthwyo'r Cyngorau Tref a Chymuned fel rhan o brotocol datrysiaid anffurfiol
ADRODDIAD GAN:	Mared Wyn Yaxley Cyfreithiwr – Llywodraethu Corfforaethol mwycs@ynysmon.llyw.cymru
SWYDDOG CYSWLLT:	Lynn Ball Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro lbxc@ynysmon.llyw.cymru 01248 752586

1. CYFLWYNIAD A CHEFNDIR

1.1 Cyflwynodd cyn Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru (OGCC) drothwy ar gyfer cynnal ymchwiliadau i achosion honedig o dorri'r cod ymddygiad. Roedd y newid hwn yn berthnasol i gynghorwyr sir a chynghorwyr Tref a Chymuned. Mae'r Ombwdsmon presennol [sydd wedi bod yn y swydd ers mis Ebrill 2022], yn dal i ddefnyddio'r "prawf dau gam".

1.2 Yn y gorffennol gofynnwyd i Gyngorau Sir lunio protocol datrysiaid lleol i ddelio ag "anghydfod lefel isel" yn ymwneud ag achosion honedig o dorri'r cod; gan gyfeirio'n benodol at anghydfod rhwng cynghorwyr yn ymwneud â methiant i ddangos parch / ystyriaeth.

Mae'r Cyngor hwn wedi mabwysiadu protocol datrysiaid lleol (PDLI) diwygiedig ar ar gyfer ei aelodau etholedig a chyfetholedig yn ddiweddar [trafodwyd o dan eitem 10 ar Raglen cyfarfod diwethaf y Pwyllgor Safonau ym mis Rhagfyr 2022; mae dolen i'r adroddiad ar gael [yma](#)]. Mae'r broses hon yn parhau'n wirfoddol ar gyfer cynghorwyr unigol.

Cafodd dolen i'r PDLI ei chynnwys mewn Newyddlen a anfonwyd at yr aelodau gan y Pwyllgor Safonau ym mis Mawrth 2023.

1.3 Yn dilyn cais tebyg gan OGCC am drefniadau anffurfiol addas ar gyfer Cyngorau Tref a Chymuned [CTChau], aeth [Un Llais Cymru](#) (y prif gorff ar gyfer cynghorau cymuned a thref yng Nghymru) ati i lunio a chyhoeddi Protocol Datrysiaid Lleol ar gyfer y CTChau. Mae copi ar gael [yma](#).

1.4 Er bod Protocol Un Llais Cymru ar gael i'w fabwysiadu gan bob CTCh, mae'r Pwyllgor Safonau, yn y gorffennol, wedi cynorthwyo'r CTChau (mewn ymgais i

gefnogi'r cynghorau hyn) pan fo achosion y tu allan i gwmpas y Protocol hwn. Mae'r cymorth hwn wedi'i ddarparu yn ôl disgrisiwn Cadeirydd y Pwyllgor Safonau.

1.5 Gan fod gwaith wedi'i wneud yn ddiweddar i gynorthwyo'r Cynghorwyr Sir drwy ddatblygu PDLI, mae'n amserol i ystyried datblygu PDLI i gyd-fynd â Phrotocol Un Llais Cymru / i'w ddefnyddio pan nad yw dogfen Un Llais Cymru o gymorth i'r CTChau.

2. Y CYNNIG

2.1 Yn y gorffennol, mae'r Pwyllgor Safonau wedi datgan yn glir ei fod yn disgwyl i aelodau a chlercod CTChau ddefnyddio Protocol Un Llais Cymru. Fodd bynnag, mewn rhai amgylchiadau prin, bydd y Pwyllgor Safonau'n ymyrryd.

2.2 Mae Protocol Datrysiad Lleol drafft ar gyfer y Cynghorau Tref a Chymuned ar gael yn **Atodiad 1**.

2.3 Mae'r Protocol drafft ar gyfer y CTChau yn nodi y bydd y Pwyllgor Safonau'n ymyrryd, drwy Gadeirydd y Pwyllgor Safonau, ar gais Cadeirydd neu Glerc cyngor tref neu gymuned neu gan y cyngor tref neu gymuned ei hun yn dilyn datrysiad, a dim ond os ydi'r Pwyllgor Safonau yn credu y bydd hynny o fudd, bod digon o adnoddau/capasiti ganddo i allu gwneud hynny neu fod y mater(ion) yn berthnasol i gylch gwaith y Pwyllgor Safonau, a'i fod yn ymwneud yn benodol ag ymddygiad.

3. AWDURDODAU ERAILL

3.1 Gofynnwyd i Bwyllgorau Safonau eraill yng ngogledd Cymru gadarnhau sut y maent yn ymyrryd er mwyn adfer perthnasau yn dilyn anghydfod yn eu CTChau hwy. Cafwyd ymateb gan ddau Gyngor a gadarnhaodd nad oes ganddynt Brotocol ar wahân ar gyfer eu CTChau; a'u bod yn cyfeirio at y Protocol a ddatblygwyd gan Un Llais Cymru yn unig.

4. Y BROSES AR GYFER GWEITHREDU'R CYNNIG

4.1 Os ydi'r Pwyllgor Safonau'n fodlon â'r cynnig yn yr adroddiad hwn, bydd y manylion yn **Atodiad 1** (wedi'i ddiwygio, os oes angen) yn cael ei rannu â'r CTChau yn Newyddlen nesaf y Pwyllgor Safonau.

4.2 Bydd hyfforddiant cyfryngu'n cael ei drefnu ar gyfer yr aelodau annibynnol a'r cynrychiolwyr cynghorau tref a chymuned sydd ar y Pwyllgor Safonau, er mwyn eu helpu mewn perthynas â'u dyletswyddau'n gysylltiedig â'r Protocol Datrysiad Lleol.

5. ARGYMHELLIAD

5.1 Bod y Pwyllgor Safonau'n cadarnhau:

5.1.1 Ei fod yn cytuno â'r Protocol Datrysiad Lleol drafft, sydd ynghlwm yn **Atodiad 1** yn yr adroddiad hwn, i'w ddefnyddio gan y Cynghorau Tref a Chymuned, ac yn amodol ar hyn, bod

5.1.2 Manylion am y Protocol yn cael ei rannu â'r Cynghorau Tref a Chymuned yn Newyddlen nesaf y Pwyllgor Safonau.

ATODIAD 1:

Protocol Datrysiad Lleol **DRAFFT** ar gyfer y Cynghorau Tref a Chymuned

1. Mae'r Pwyllgor Safonau'n annog pob Cyngor Tref a Chymuned i fabwysiadu Protocol Datrysiad Lleol [PDLI] ac mae'n awgrymu bod y cynghorau'n defnyddio'r PDLI a gyhoeddwyd gan Un Llais Cymru. Copi ar gael yma.
2. Os nad yw PDLI Un Llais Cymru'n addas neu os nad yw'n ymarferol, gellir gwneud cais i Gadeirydd y Pwyllgor Safonau am gymorth anffurfiol. Rhaid i'r cais ddod gan:
  - 2.1 Gadeirydd y Cyngor Tref neu Gymuned;
  - 2.2 Clerc y Cyngor Tref neu Gymuned; neu
  - 2.3 Y Cyngor Tref neu Gymuned ei hun yn dilyn argymhelliad.
3. Bydd Cadeirydd y Pwyllgor Safonau'n ystyried pob mater yn seiliedig ar y ffeithiau a bydd yn ymyrryd dim ond os yw'r Cadeirydd o'r farn:
  - 3.1 Y gallai'r ymyrraeth gan y Pwyllgor Safonau fod o fudd;
  - 3.2 Bod gan y Pwyllgor Safonau'r adnoddau a/neu'r capasiti i gynorthwyo; a
  - 3.3 Bod y mater yn berthnasol i gylich gwaith y Pwyllgor Safonau, a'i fod yn ymwneud yn benodol ag ymddygiad.Ni fydd y Pwyllgor Safonau'n ymyrryd â materion llywodraethu o fewn Cynghorau Tref a Chymuned.
Mae gan y Cadeirydd y rhyddid llwyr i benderfynu a fydd y Pwyllgor Safonau'n ymyrryd ai peidio.
Bydd penderfyniad Cadeirydd y Pwyllgor Safonau'n derfynol.
4. Bydd unrhyw broses a ddilynir gan Gadeirydd y Pwyllgor Safonau yn gwbl wirfoddol. Bydd y broses yn anffurfiol a bydd cyn lleied o waith papur â phosib.

Wedi'i gytuno gan y Pwyllgor Safonau – **[DYDDIAD]**